

โครงการ

การพัฒนาเครือข่าย “บวร” เพื่อการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สู่ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

หน่วยงานรับผิดชอบ

สำนักงานบริหารศูนย์แมริม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ที่มาและความสำคัญของโครงการ

อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องได้รับอาหารอย่างเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณและมีความปลอดภัยจากสารพิษปนเปื้อน ซึ่งจากรายงานขององค์การเกษตรและอาหารแห่งสหประชาชาติ (FAO) ในปี ค.ศ. 2008 พบว่าทั่วโลกมีประชากรประมาณ 1,000 ล้านคนที่เผชิญภาวะหิวโหยอย่างต่อเนื่องและเกิดภาวะทุพโภชนาการ (FAO, 2008) โดยเกือบทั้งหมดนี้หรือราว 815 ล้านคน อาศัยอยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา ประกอบกับสถานการณ์ในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาวะภูมิอากาศโลก (climate change) ทำให้ประเทศเขตร้อนชื้น เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นทำให้ผลิตผลพวกธัญญาหารลดลงถึงร้อยละ 10

ในส่วนของประเทศไทยพบว่าครัวเรือนเกษตรกรในชนบทมีความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงทาง แม้ว่าประเทศไทยจะส่งออกข้าวถึงร้อยละ 42 ของผลผลิตทั้งหมด แต่ยังมีผู้ที่อดอยากถึง 362,600 ครอบครัว โดยร้อยละ 85.2 อาศัยอยู่ในชนบท (Isvilanonda and Bunyasiri, 2009) อย่างไรก็ตาม ประเด็นของความไม่มั่นคงทางอาหาร เมื่อพิจารณาให้ตีพบว่าไม่ได้เกิดจากปัญหาการขาดความสามารถ และศักยภาพในการผลิต แต่เป็นเพราะระบบการผลิตทางการเกษตรล้นฟุ้งพาวอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้นทุนที่สำคัญ หากมีปัจจัยเสี่ยง หรือภัยคุกคามเข้ามากระทบมากขึ้น ก็จะมีผลต่อความไม่มั่นคงอาหารมากขึ้น จากงานวิจัยของสุพจน์ และคณะ (2555) พบว่าครัวเรือนเกษตรกรในชนบทมีความกังวลต่อแนวโน้มปริมาณอาหารที่ได้ในอนาคตจะไม่เพียงพอซึ่งมีสาเหตุมาจาก

- 1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทำให้การเพาะปลูกได้ผลผลิตน้อยลงกว่าเดิม
- 2) รายได้ที่หามาได้มีแนวโน้มว่าจะไม่พอต่อค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้น
- 3) มีแนวโน้มว่าแหล่งอาหารตามธรรมชาติหาได้ยากมากขึ้น
- 4) สินค้าอาหารมีราคาแพงขึ้น

การหาแนวทางในการป้องกันปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหารจึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องรีบดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนเป็นเรื่องที่สำคัญมาก การดำเนินงานร่วมกันทุกภาคส่วน ด้วยการน้อมนำแนวพระราชดำริ “บวร” มาประยุกต์ จะเป็นทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการผลิตอาหาร โดยเริ่มจากการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชสู่การอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมถึงการสร้างมาตรการของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีได้ตอบสนองด้านการเกษตรเพื่อผลิตอาหารเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงส่งผลให้ชุมชนมีสุขภาวะที่ดีได้อีกด้วยดังนั้นการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้พึ่งพาตนเองด้านอาหารจนเกิดความมั่นคง โดยมองจากแง่มุมทั้งทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจและ

สภาพแวดล้อมอย่างรอบด้านนั้น จะเกิดการพัฒนาระบบการจัดการผลผลิตที่เกื้อหนุนต่อความยั่งยืน และความมั่นคงของปัจจัยการผลิตอาหารทั้งที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ และทรัพยากรอื่นๆ และมีระบบการกระจายผลผลิตอาหารในชุมชนอย่างเป็นธรรม และเหมาะสมทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศ ตามลำดับ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าชุมชนหลายๆ แห่งในจังหวัดเชียงใหม่ได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้สำหรับการเกษตรเพื่อผลิตอาหารสนองความต้องการของคนในชุมชน แต่ยังคงกลไกในการสร้างสำนึกร่วม ตลอดจนการสร้างความรู้ ทักษะในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นรูปธรรมจนกลายเป็นรูปแบบ (model) ดังนั้น การพัฒนาเครือข่าย”บวร” สำหรับการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครปกป้องพันธุกรรมพืชในชุมชน จึงเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการผลักดันและส่งเสริมศักยภาพของชุมชนด้วยความร่วมมือของหน่วยงาน 3 ฝ่าย คือ บ้าน วัด และราชการ ในการทำงานร่วมกัน อันจะส่งผลต่อความมั่นคงอาหารชุมชนในอนาคต

วัตถุประสงค์

3. เพื่อนำเอาแนวพระราชดำริ “บวร” มาประยุกต์ใช้ในการสร้างเครือข่ายอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
4. เพื่อสร้างให้ความรู้และการทำฝายชะลอน้ำแก่ชุมชนเครือข่าย
5. เพื่อให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดับไฟป่าในช่วงฤดูแล้งที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ
6. เพื่อสร้างเครือข่ายและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ผลการดำเนินงาน

ได้มีการศึกษาบริบทชุมชนรอบพื้นที่ศูนย์แมริมในระยะ 50 กิโลเมตร และได้มีการเชิญชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมที่สำนักงานบริหารศูนย์แมริมจัดขึ้น ประกอบด้วย โรงเรียน 9 โรงเรียน ชุมชน 8 ชุมชน และวัด 4 วัด เพื่อเข้าร่วมเครือข่าย โดยได้มีการดำเนินการดังนี้

1. จัดกิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูลทรัพยากร โดยได้ชี้แจงรายละเอียดให้กับครูและนักเรียนในเครือข่าย และมอบใบงานเพื่อเก็บข้อมูลสำรวจฐานทรัพยากรท้องถิ่น (ตามแบบฟอร์ม 9 ใบงาน)
2. จัดฝึกอบรมการทำปุ๋ยหมัก
3. การติดตามและเข้าเยี่ยมชมการปลูกพืชผักในโรงเรียน ชุมชน และวัด พร้อมกับการแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชผักสวนครัว และการใช้ปุ๋ยหมักที่โครงการได้ผลิตขึ้น เพื่อทดแทนการใช้ปุ๋ยอินทรีย์
4. จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการดับไฟป่าตามวิชาการ โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมที่เป็นเครือข่ายรอบศูนย์ทั้งสิ้น 111 คน
5. จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างฝายชะลอน้ำในพื้นที่ศูนย์แมริม 10 ฝ่าย และได้มีการวางแผนเพื่อให้ผู้เข้าอบรมนำไปประโยชน์ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชนของตนเอง โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมที่เป็นเครือข่ายรอบศูนย์แมริมทั้งสิ้น 111 คน

6. จัดกิจกรรมเครือข่ายรอบศูนย์แม่ริมและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนมากขึ้น โดยสำนักงานบริหารศูนย์แม่ริม ได้รับเชิญให้เข้าร่วมจัดนิทรรศการกิจกรรมตลาดนัดสีเขียว สมุนไพรในชุมชน ร่วมกับ สมาคมแม่บ้านสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสะลวง ให้เข้าร่วมจัดนิทรรศการ ในวันที่ 19 สิงหาคม 2559 โดยสำนักงานบริหารศูนย์แม่ริม ได้นำเสนอให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากต้นรักใหญ่ในพื้นที่ศูนย์แม่ริม , การปลูกพืชผักสมุนไพรหลวง อนุสารสุนทร, การกรีดยางรถยนต์เพื่อประยุกต์ใช้ประโยชน์เพื่อการเพาะปลูกพืชสมุนไพรในยางรถยนต์

7. ได้ให้คำแนะนำการเพาะปลูกพืชและการใช้ปุ๋ยหมัก จำนวน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านพนาวัลย์ และบ้านกาดฮาว

8. มีการสร้างเครือข่ายอันดีกับ-หน่วยส่งเสริมควบคุมไฟฟ้าเชียงใหม่ -หน่วยป้องกันรักษาป่าที่เชียงใหม่ 12 (ห้วยทราย)-นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลชีเหล็ก -กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านในชุมชนตำบลสะลวง -กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านในชุมชนตำบลชีเหล็ก

9. มีเครือข่ายกับชุมชนในการเพาะปลูกพืชในชุมชนได้แก่

-โรงเรียนบ้านกาดฮาว

-โรงเรียนน้ำริน

-บ้านสะลวงนอก

